

בעז, בעז בוא מיד! די כבר עם הסופגניות!
נו אמא מה קרה, עוד סופגניה אחת וזהו... עוד אחת נו

הי עומר מה נשמע?

בסדר בעז מה קורה? יש לך קצת ריבה על הלחי
אתה צודק, אני פשוט חולה על החג הזה. נרות, סופגניות, החג הכי מדליק שיש. אבל אתה
יודע עומר, עכשיו כשאני חושב על זה, אני לא ממש מבין את הקטע של החג הזה. אבל הי,
אתה סטודנט למקרא ולהיסטוריה, תרבות עם ישראל, סמינר הקיבוצים, אתה בטח יודע.

האמת בעז, אתה לא יודע אבל השאלה ששאלת ממש קשה. אנחנו לא ממש יודעים מדוע
חוגגים את חנוכה.

מה זאת אומרת? שמונה ימים, חג ענק, ואין אף הסבר?
להפך, יש הרבה הסברים, ולכן אנחנו לא בטוחים מה מהם הוא ההסבר האמיתי.

אז אולי בוא נתחיל בהסבר הראשון.

ראשית צריך לומר שחנוכה לא מתואר בתנ"ך. הנבואות האחרונות בספר דניאל, שהוא ככל
הנראה הספר האחרון בתנ"ך, מתארות את מלכותו של אנטיוכוס 4 (Epiphanes), אנטיוכוס
הרשע. הן אפילו מתארות את הגזרות שהוא גזר על היהודים, אבל הכותב של ספר דניאל
לא מכיר את המרד של החשמונאים, ולא את חנוכה. שפרץ סביב 167 לפנה"ס, ומכאן שספר
דניאל נחתם מספר שנים לפני פרוץ המרד.

אז אם הוא לא מופיע בתנ"ך, היכן הוא כן מופיע?

בספרים החיצוניים, שהם הספרים שלא נכנסו לתנ"ך. האזכור הראשון לחנוכה מופיע בספר
מקבים א', ספר שככל הנראה נכתב זמן לא רב לאחר המרד של החשמונאים. שם בפרק ד'
מסופר שביום העשרים וחמישה לחודש כסלו

ז"א כ"ה בכסלו

יהודה ואחיו טיהרו את בית המקדש וחזרו להקריב בו קורבנות.

אוקיי, אם כך ההסבר הראשון לחג החנוכה הוא דתי. החשמונאים חידשו את עבודת
המקדש.

הסבר שני מגיע מספר מקבים ב', שנכתב בערך באותה תקופה של ספר מקבים א'. שם
בפרק י' מופיע הסבר מאוד דומה, על חידוש הפולחן, אבל הוא מוסיף גם פרט חדש.

מה הוא מוסיף?

הוא מסביר לנו שחג החנוכה נחגג במשך שמונה ימים, כיוון שחגגו אותו כתחליף לחג
הסוכות שהתבטל בגלל הגזירות של אנטיוכוס.

לא נכון?! אז מה עם הכד הקטן מהשיר, שהספיק לשמונה ימים?

נס פך השמן מופיע לראשונה רק בתלמוד הבבלי, מסכת שבת כ"א עמוד א'. התלמוד הבבלי
נכתב כ-400 עד 500 שנה לאחר המרד של החשמונאים.

עכשיו ממש הפתעת אותי. אבל רגע, חסר לי עוד משהו. יד אליהו, מכבי ת"א נגד
פנאטינייקוס; באף אחד מהטקסטים שהזכרת לא מופיע הנס הכי חשוב! הניצחון של
החשמונאים על היוונים!

למי זה הכי חשוב? אולי לך, לחז"ל קצת פחות. כך למשל נכתב בטקסט ממסכת שבת
שאותו הזכרנו: "שכשנכנסו יוונים להיכל, טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית
חשמונאי... בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן... (ש)נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה
ימים".

אני מבין למה אתה מתכוון. הטקסט הזה מדגיש את הצד הדתי-פולחני של חנוכה, וממש מתעלם מן המלחמה. למה חז"ל מתעלמים מן הניצחון החשמונאי?¹

זו שאלה מצוינת, ובשביל זה אנחנו צריכים להתקדם כ-200 שנה בערך מהמרד ביוונים למרד ברומאים. יוספוס פלביוס, הלוא הוא יוסף בן מתתיהו ההיסטוריון שנכח במרד ברומאים טען בספרו "מלחמת היהודים" שהמורדים ברומאים שאבו השראה מסיפור החשמונאים. המרד ברומאים בניגוד לסיפור החשמונאים נכשל בגדול, וזה לאחר שהמרידות ברומאים הביאו להרג חצי מיליון יהודים והרסו סופית את השלטון היהודי בישראל. מכאן שאתה צריך להבין את ההחלטה של חז"ל להוציא את סיפורי מרד החשמונאים כצעד הכרחי בחינוך מחדש של הקהילה היהודית ששאבה את רוח החרות והלחימה מסיפורי החשמונאים והיוותה סכנה לעצמה, חז"ל פעלו על מנת שמרידות כאלה לא ישובו עוד ודאגו לטשטש את סיפור בית חשמונאי. כך למעשה הפך חנוכה מחג לציון מרד ועליונות צבאית יהודית לחג "נס פך השמן".

מעניין. מה שאמרת עכשיו יכול אולי גם להסביר, למה ספרי המקבים, שנכתבו רק כמה שנים אחרי ספר דניאל, לא נכנסו לתנ"ך.

אבל בעז, יש עוד הסבר אחד, מאוד שונה מההסברים הקודמים. הוא מופיע בתלמוד הבבלי, מסכת עבודה זרה ח' עמוד א', שם מסופר כך:

לפי שראה אדם הראשון יום שמתמעט והולך,
אמר: אוי לי, שמא בשביל שפרכתני - עולם חשוך בעדי וחוזר לתהו ובהו, וזו היא מיתה שנקנסה עלי מן השמים!
עמד וישב שמונה ימים בתענית ובתפלה.
כיון שראה תקופת טבת וראה יום שמאריך והולך, אמר: מנהגו של עולם הוא. הלך ועשה שמונה ימים טובים.

תוכל להסביר?

תגיד בעז, יוצא לך לטייל בעולם?

מידי פעם למה?

תראה, חג החנוכה לא עומד לבד כחג האור היחיד, בעולם כולו נוהגים לציינ סביב סוף דצמבר חגי אור נוספים, החג ההינדי דייוואלי למשל - הוא המקבילה ההודית לחג החנוכה שלנו. האור הוא ללא ספק המוטיב המרכזי החג, המסמל את ניצחון בני האור על בני החושך. בתאילנד, חגיגות ה'לוי קראטונג אלפי סירות קטנות עשויות עלי בננה, מושטות ברחבי המדינה ובהן דולקים קטורת ונרות. כך גם בשוויץ, צרפת ועוד מדינות ותרבויות רבות מסמלות סביב תאריך זה את "חג האור".

משונה נורא. החגים באמת מגיעים מכל רחבי העולם. מה הקשר ביניהם?

כבר בימי קדם תרבויות קדומות ברחבי העולם הבחינו שלאחר היום הקצר ביותר הוא ה-21 בדצמבר החלו הימים להתארך, תרבויות אלו ראו בתופעה זו כשביעות רצון האלים מפעולות הפולחן אליהם וכך החלו חוגגים ומציינים חגי אור רבים לציון התארכות הימים. חנוכה כמו שאתה יודע חל בצמוד לחגים אלו ובמידה רבה דומה להם באלמנט הדלקת האש.... שלא תגיד שרק אנחנו השפענו על הגויים נראה שהם גם השפיעו עלינו לא מעט....

סיום:

וואו, אז אולי לחנוכה יש גם קשר לחגים של עמים אחרים, משהו קצת פגאני? זה באמת מפתיע. איזה כיף שנפגשנו, למדתי המון. טוב, אתה בא אליי להדליק נרות? יש הרבה סופגניות.

חג שמח!!! ☺

¹ [הסבר של יואל רפל.](#)